

Ruth Mittelmanová

(Charlotte Neumannová)

*osobnosti sionistického skautingu
a židovských mládežnických hnutí*

Jitka Radkovičová – Tiki

Obsah

Dětství krátké, bolestné, ale i šťastné	5
Život v nových podmínkách	6
Válka všude kolem	8
Cesta do Ravensbrücku	8
Setkání s lidickými ženami	9
Když věci vypadají nejčerněji, je ti štěstí nablízku	11
Utrpěné ztráty	11
Opustili jsme břehy Evropy...	12
Místo doslovu	14

Byly časy, kdy jsem si připadala jako v jiném světě...

Autorkou této věty není Ruth Mittelman, nýbrž izraelský spisovatel Jechiel Dinur¹. Dinur, který přežil holocaust, ji pronesl během procesu s Adolfem Eichmannem, ve kterém vypovídal jako svědek. Slova, která dokonale ilustrují vše, co v mládí prožila, Ruth používá dodnes.

¹ Jechiel Dinur, izraelský spisovatel žijící v letech 1909–2001. Ve svém díle, částečně biografickém, se zaměřoval hlavně na tematiku holocaustu. V roce 1961 vypovídal v procesu s Adolfem Eichmannem.

Poprvé jsem se s ní setkala v listopadu roku 2016 a za půl roku jsem za ní a jejím manželem vyrazila do Jeruzaléma podruhé. Oba mí přátelé bydlí v komplexu s výstižným názvem Migdal Nofim (Vyhlídková věž) s opravdu nádherným výhledem na jeruzalémské pahorky. Příběh, který jsem zde vyslechla, byl v mnohém podobný těm, se kterými se člověk v Izraeli setkává. V něčem podstatném se ale lišil: nepotkala jsem dosud člověka, do jehož života tak výrazným způsobem zasáhla skupina žen ze středočeské vesnice Lidice, které byly internované ve stejném koncentračním táboře, jako Ruth. V té době ještě nosila jméno Charlotta, zkráceně Lotka.

Dětství krátké, bolestné, ale i šťastné

Narodila se 17. srpna 1925 do výborně situované bratislavské rodiny jako nejstarší dcera. Otec spolu se svými bratry vlastnil prosperující továrnu na chemické přípravky nazvané Chemikalia a ekonomická stabilita podniku se zdála neotřesitelná. Později přišly ještě další děti, holčička Gertruda a chlapeček Viktor. Idyla pro Charlottu skončila přesně v tom okamžiku, kdy ze dne na den onemocněla a lékaři si s chorobou nevěděli rady:

„Veľmi som už nefungovala, tak sa rodičia spojili zo sanatóriom vo Švajčiarsku, kam ma môj otec zobral. A moja mama nemohla ísť s nami, lebo bola v deviatom mesiaci tehotenstva.“

A tak v prosinci 1930 se ve věku pěti let ocitla ve švýcarském Leysinu, kde v sanatoriu pro tuberkulózní děti postupně získávala ztracené zdraví, doháněla školní docházku se soukromými učitelkami a všemožně se snažila vrátit do života. Když se po vyléčení objevila doma v Bratislavě, bylo její mladší sestřičce šest let, mladší bráška v té době zrovna zápasil se zemskou přitažlivostí a musela si znovu zvykat na prostředí, které si stejně tak zvykalo na ni. Byla ve vlastní rodině takříkajíc staronovým elementem.

Do nového života se nicméně vrhla s vervou. Vzdělávala se v židovské základní škole a posléze na německém reálném gymnáziu. Přes občasné zdravotní problémy spojené s původní chorobou vše fungovalo vcelku normálně, a Charlotta – Ruth poznamenala ve svých hebrejsky psaných pamětech²:

„Bolo mi trinásť a bola som šťastná, síce som zo zriedkavého nahliadnutia do novín vedela, čo sa deje za hranicami, ale neprikladala som týmto udalostiam veľký význam.“

*Ruth Mittelmanová,
tehdy ještě Charlotta
Neumannová v roce 1932.*

² Nepublikované paměti Ruth Mittelman. Z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

To se ale mělo brzy změnit. Charlotta se velmi rychle setkala s tváří toho, co ohrožovalo Evropu, Československo i celou její rodinu. Anšlus Rakouska³ zažila ve dvanácti letech; od té chvíle bylo takřka nemožné jezdit za příbuznými do Vídně a zprávy o tom, jak rakouské Židy vyhánějí z domovů a nutí je čistit vídeňské ulice zubními kartáčky, vyznívala jak z jiného světa. Vzhledem k názvu celého příběhu se chce napsat: všechno je jednou poprvé... Situace vygradovala, když vídeňská tetička fingovala nemoc a rozeslala příbuzenstvu zprávu, že se těžce roznemohla a před smrtí se chce se všemi setkat. Celá rodina se tedy sjela u úplně zdravé tety a vyslechla varování před nástupem nacismu, o kterém už rakouští Židé věděli své. Nikdo z přítomných tomu ale nepřikládal význam, naopak – tetička byla málem vyhlášena za nesvéprávnou, protože v Československu, silné a demokratické zemi, navíc zemi tatíčka Masaryka, přece nic takového nehrozí. Sancta simplicitas! chtělo by se říci. Protože nic jiného, než svatá prostota to nebyla.

Život v nových podmínkách

Postupně přituhovalo: na podzim roku 1939 byli studenti židovského gymnázia vyhozeni ze školy. Charlotta také. V té době už její rodina kromě svých vlastních záležitostí řešila také záležitosti týkající se rakouských příbuzných, které se podařilo propašovat na Slovensko. A bylo třeba vyrovnávat se s antisemitismem, který sice byl ve společnosti latentně přítomen, ale nyní dostal příležitost a vyrostl do nevídané podoby. Neumannovi museli prodat dům, oželeť oblíbeného psa Lorda, kterého někdo otrávil, občas na zahradu u jejich domu přilétl kámen a děti ze sousedství se změnilly z kamarádů na bandu zvykaných násilnických fracků. O něco později, kdy se Židé na ulicích běžně stávali terčem útoků, zmlátila jiná parta Lotčina tatínka tak, že se připotácel domů s modřinami. Snad z dlouhé chvíle, a jen proto, že byl Žid. Situace nebyla dobrá ani trochu:

„Môj otec prišiel domov dvakrát zbitý, lebo ho napadli na ulici. On mal na sebe hviezdu. Všetci nosili hviezdu.“

A to zdaleka všem šokům nebyl konec. Charlotta, která byla na svůj věk intelektuálně velmi vyspělá, dobře chápala, co znamenají takové kroky jako Mnichovská dohoda, likvidace Československa, vznik Slovenského štátu, Hitlerova smlouva se Stalinem o neútočení⁴... Našlo se toho dost. V tomto období již byla členkou mládežnického sionistického hnutí Makabi Hacair. Jak sama říká, Palestina pro ni byla zemí vzdálenou kdesi v mlhách a znalosti o Blízkém východě čerpala převážně z dobrodružných knih Karla Maye:

3 Obsazení Rakouska německými vojsky 12. března 1938.

4 Tzv. Pakt Ribbentrop – Molotov, smlouva o neútočení mezi nacistickým Německem a Sovětským svazem, pojmenovaná podle ministrů zahraniční obou zemí. Obsahovala tajný dodatek o rozdělení Polska mezi obě mocnosti.

Ervín, Erika, Marta. Děti, které Charlotta Neumannová vyučovala v době války; v té době bylo vzdělávání židovských dětí zakázáno. Bratislava, leden 1943.

„Karol May napísal sériu kníh, ktoré sa odohrávali v arabských krajinách, takže som vedela toho viac o Araboch ako o Židoch. Nemala som ani tušenie, že Židia žijú v týchto oblastiach. Nevedela som, že existuje väzba medzi Palestínou a Židmi a že existuje niečo ako židovský národ, ktorý má aj svoju vlastnú históriu. [...] Myslienka sionizmu, vlastného židovského štátu pre Židov, bola pre mňa nová.“

Bylo dobré mít alespoň nějaká relativně ochranná křídla v době, kdy Židé už neměli žádná práva a rovněž žádnou ochranu. Klubovna Makabi Hacair a parta přátel z hnutí jakési krytí poskytovala alespoň zdánlivě.

Nějakou dobu strávila Charlotta v Budapešti, kde studovala maďarské gymnázium a bydlela v internátu pro židovské dívky. Stalo se to poté, co židovským dětem na Slovensku bylo zakázáno vzdělávání. V Maďarsku byla v tomto směru situace přece jen o něco lepší. Charlotta ovládala několik cizích jazyků a tak se stala hvězdou, kterou se vedení internátu chlubilo. Hovořila německy, anglicky, francouzsky – a maďarštinu zvládla do konce školního roku. Navíc se zde vyučovala také hudba, a v té byla Charlotta rovněž nepřekonatelnou odbornicí. Zdálo by se tedy, že ke spokojenosti jí nic nechybělo, nicméně odloučení od rodiny k dosažení psychické pohody příliš nepomáhalo. V létě roku 1940 se po složení ročníkových zkoušek vrátila domů – a to už se téměř všude v Evropě „vesele“ válčilo.

Válka všude kolem

Situace se postupně stávala neúnosnou. Neumannovi museli už poněkolkáté změnit bydliště, protože Židům bylo dovoleno bydlet jen na periférii Bratislavy, no a kromě toho se jejich byt náramně zamlouval Šaňo Machovi, ministru vnitra Slovenského štátu. V množství dalších protizidovských zákazů, příkazů a nařízení se člověk pomalu přestával orientovat.

V Makabi Hacair se dost často probíraly možnosti vedoucí k alia, tedy k odchodu do Země zaslíbené. Jednotlivé skupiny členů se připravovaly jak teoreticky, tak prakticky a určitému množství lidí se nakonec podařilo dostat přes Maďarsko a další země do Palestiny.

Výtvarně nadaná Charlotta si přivydělávala módním návrhářstvím, doučovala tři židovské děti ze sousedství a chodila do kartonářských a knihvazačských kurzů. Všechno se v budoucnu mohlo hodit. Byla ale vůbec nějaká budoucnost? V roce 1942 byly odesílány do transportů desetitisíce slovenských Židů včetně Lotčinyň kamarádek, členové hnutí Makabi Hacair mizeli také, nikdo nevěděl nic konkrétního a všichni jen čekali, kdy přijde řada i na ně. Hitler vítězil na všech frontách a přestalo platit přísloví o tmavých mracích, které přece jen mají stříbrný okraj. Stříbro zmizelo, zbyla jen tma.

Brášku Vikiho rodiče propašovali do Maďarska, sestru Trudi ukryli na venkově. Pro Lotku ani jedna z těchto alternativ do úvahy nepřicházela: vypadala příliš „židovsky“. Nadále však pracovala – teď už v ilegálním – hnutí Makabi Hacair:

„Raz sa v našej klubovni objavili dvaja mladí Poliaci, ktorí hovorili úbohým nemčinou, len ťažko im bolo rozumieť. [...] Chlapci nám rozprávali broživý príbeh o pobyte v tábore v Poľsku, z ktorého boli práve na úteku. Predpokladám, že sa hnutie snažilo im pomôcť, ako to bolo len možné.“

Byla to první zpráva ze světa, v jehož existenci bylo těžké uvěřit. Transporty sice ustaly, začínalo být nicméně jasné, kde skončila většina kamarádů, rodinných příslušníků a vůbec všech, kteří se vydávali na cestu do neznáma. V srpnu roku 1944 vypuklo Slovenské národní povstání a Židé prchali na osvobozené území. Toto období nicméně netrvalo dlouho, Němci povstání potlačili a opět nastal čas skrývání, protože vlaky plné Židů se znovu daly do pohybu. Rychlíky první třídy to nebyly, pro tuto kategorii lidí byly k máni jen dobytčáky... Charlotta se sestrou se ukryly u své někdejší služebné, sestra Trudi občas docházela za rodiči – až do dne, kdy se do úkrytu vrátila se zprávou, že byt našla zapečetěný. Rodiče byli zatčeni.

Cesta do Ravensbrücku

Zanedlouho gardisté zatkli také Charlottu; přestože střídala úkryty, nebylo to nic platné. Po obvyklém výslechu ji odvezli do sběrného tábora v Seredi, který se v té době pro slovenské židovské obyvatelstvo stal pouhou přestupní stanicí na cestě do dalších koncentračních táborů.

Zde se setkala s několika bratislavskými přáteli, s rodinou Fleischhackerovou a jejich dcerou Lisou. Pobyt zde ale netrval dlouho: další den Charlotta s dalšími odjela dobytčákem do neznáma. Otázkou bylo, zda je na konci cesty obávaná Osvětim.

Vlak projížděl severním Slovenskem, částí Polska, ale potom polské názvy stanic vystřídaly názvy německé a po krátké zastávce na berlínském nádraží se ženská část vězenkyň ocitla v Ravensbrücku, zatímco muže poslali do sousedního Fürstenbergu. Charlotta zde potkala kamarádku z Bratislavy, Susi Messingerovou:

„Bola už tma, ale tábor bol osvetlený, takže sa ľudia mohli navzájom poznať. Ukázala prstom na vysoký komín, z ktorého vychádzal dym a šľahali plamene. „Vidíš ten komín?“, opýtala sa ma. „Aj my ním prejdeme, skôr alebo neskôr...“ Bol to naozaj hrôzostrašný pohľad, najmä v kontraste s temnočiernym nebom. „Ja nie“, odpovedala som. Nakoniec sme prežili obe.“

Podmínky v lágru byly nelidské: o hygieně se nedalo mluvit, jídla jen tolik, aby člověk nepadl hladem (byť mnozí hladem a vysílením padali), znečištěná voda, nekonečné nástupy, buzerace. Byl to ženský tábor, ve kterém se sešly příslušnice různých národů z okupovaných zemí. Židovky zde většinu nepředstavovaly.

Setkání s lidickými ženami

Charlotta se dostala do baráku číslo 27, do části B, kde jednu skupinu vězenkyň tvořily české ženy. Ty měly na oblečení našitý červený trojúhelník – takto Němci označovali politické vězně. Došlo k setkání, na které pak Charlotta nikdy nezapomněla:

„Boli tam ženy z Lidíc, v tom istom bloku ako ja. Ony sedeli celý deň pri tom dlhom stole a robili ručné práce, ponožky alebo čo pre vojakov, presne neviem. Pýtali sa ma, či viem, čo sa stalo. Ony nevedeli, čo sa stalo s ich mužmi a s ich deťmi. Zobrali ich predtým. Ja som vedela, ale nepovedala so im. Pomyslela som si, že nim tu nemusím pritažovať. A ešte niečo som robila: nehoovorila som po nemecky v ich blízkosti. Myslela som si, že to musia nenávidieť. Tak som si dávala pozor, keď ony boli nablízku, nehoovorila som po nemecky. Hovorila som po slovensky.“

Lidické ženy v táboře měly zvláštní postavení, jakýmsi způsobem privilegované. Přispělo k tomu jejich noblesní chování, klidné vystupování a zdravá míra hrdosti. A právě zástupkyně této skupiny pozvala Charlottu ke stolu „lidických“, což byla věc nepřilíš obvyklá a Charlotta na ni byla patřičně pyšná. Možná se zde zúročilo její slušné chování a velká míra empatie, kterou projevila ve styku s lidickými ženami, byť bylo jasné, že to vše není vypočítáno „na efekt“. Už předtím spolupracovala s Češkou Lenkou Neumannovou, vlastenkou a obdivovatelkou

Lenka Neumannová, spoluvězeňkyně
Charlotty Neumannové v Ravensbrücku.

T. G. Masaryka, takže tenhle další krok byl jen potvrzením skutečnosti, že idea čechoslovakismu se dala praktikovat i na tak děsivém místě, jako byl koncentrační tábor v Ravensbrücku.

Po večerech se setkávala se svou židovskou kamarádkou Lisou Fleischhackerovou a plánovaly, co vše podniknout, až tahle hrozná doba pomine a ony se vrátí domů do Bratislavy. Bylo to přátelství, které stálo za to. Lisin přítel bojoval v československé západní armádě a večerní rozhovory se týkaly také příprav na potenciální svatbu, až se po válce všichni sejdou. Nebylo jednoduché udržet si dobrou náladu a optimismus v podmínkách, které zde panovaly. Některé dozorkyně se sadistickými sklony se totiž neštítily ničeho:

„A jedného dňa tá, čo delila jedlo, vždy ho doniesli v takých veľkých nádobách a každý dostal na misku svoju porciu, a jedného pekného dňa bola na naberačke veľká kosť s mäsom. Tá štubová, tak sa volali ženy, čo boli zodpovedné za jednu miestnosť, bola zlá. Ona, vidím to dodnes, držala tú kosť s mäsom a obzerala sa okolo, komu to dá. Ona ich chcela trestať, tie lidické ženy. Dala to mne. Ja som bola nikto. Všetky oči sa na mňa nalepili, samozrejme som takto nedokázala jesť, povedala som si, to sa nedá. Viete čo som povedala potom? Každý si vezme trošku. Každý si zobral jeden malý kúsok mäsa z tej kosti, všetky sme mali, nie veľa. A tak to bolo v poriadku.“

A ještě jedna důležitá věc se stala: ke konci ledna 1945 se táborem rozneslo, že se všechny Židovky mají přesunout do jediného bloku, odkud bude vypraven transport. Kam, to nikdo nevěděl a znamenalo to jediné: ke smrti bylo o krok blíž.

„Ešte v ten deň sa na mňa obrátila pani Maštalířová, predstavená lidických žien, vysoká žena, z ktorej priamo vyžarovala autorita. Povedala mi, že mám byť pripravená, ako náhle budú odvádzat židovské ženy z nášho bloku, že ma schovajú, a medzitým než presun skončí, mi strhnú z šiat žltý trojuholník a nabradia ho červeným s písmenom T v strede. Už sa nepamätám, kde ma ukryli, ale viem, že všetko bolo starostlivo pripravené. Od tejto chvíle som nebola Židovka ale Češka.“

Když věci vypadají nejčerněji, je ti štěstí nablízku

A tak Charlotta přežila svou smrt. Se svojí přítelkyní Lisou Fleischhackerovou se už nikdy nesetkala, stejně tak zahynula řada žen, které odešly s transportem. Byl to pochod smrti, a z takových se vracel málokdo.

Charlotta spolu s dalšími Čechkami nastoupila do práce, pracovalo se v zemědělství, a tak se dostala mimo tábor. Konec války se evidentně blížil, spojenecké bombardování nedalekého Berlína bylo na denním, vlastně spíš nočním pořádku a fronta se přibližovala. Němci se rozhodli část osazenstva Ravensbrücku přesunout; dobytčáky se jelo do městečka Salzwedel, kde v pracovním lágru za městem kontingent vězenkyň za krátký čas skončil. 11. dubna 1945 zmizeli příslušníci SS, otevřela se táborová brána a tou dorazili první američtí vojáci.

„Naraz som sa cítila veľmi unavená. Nebezpečenstvo sa vytratilo, som živá, a to mi stačilo. Mozog, ktorý musel tak dlho pracovať nadičas, náhle zatiahal povestnú roletu. Sedela som v kúte a nerobila som nič. Naisto som si zobrala pár tabuliek čokolády a nejaký chlieb, jedla bolo všade toľko, že sme nevedeli, čo s ním. Teda hlad som už necítila. Nič som nechcela, nemala som žiadne želanie. Deň, na ktorý som toľko čakala a o ktorom som toľko snívala, ma naraz zastihol ľahostajný, bez akýchkoľvek pocitov, bez blasitých prejavov radosti.“

Konečně se vězenkyně dočkaly sprchy, čistých postelí, lékařské péče a jídla – byť zpočátku pečlivě odměřovaného, protože hrozilo nebezpečí onemocnění. Nastal čas svobody a nových možností, který Charlotta využila po svém: začala pracovat pro americkou armádu jako tlumočnice. V mezičase si ovšem „stříhla“ skvrnitý tyfus a později žloutenku, takže když se vrátila z nemocnice v Uchtspringe, Američany nahradila skotská horská divize a Charlotta pokračovala v práci. Tábor postupně opouštěly skupinky někdejších vězňů a tak v červenci roku 1945 na cestu domů vyrazila i ona.

Utrpěné ztráty

Nebylo úplně jasné, jak bude vypadat normální život. Z útržků vyprávění amerických vojáků pochopila, jaký osud potkal Židy v celé Evropě, ač rozsah katastrofy si ještě nikdo nedokázal pořádně představit. Nevěděla, co ji čeká doma. Z cesty si pamatovala pouze trosky, které zbyly po bombardování Drážďan a pak přejezd hranic do Čech. Z Prahy odjela do Bratislavy a zamířila rovnou domů do Teslovy ulice. Jejich byt obývala jiná rodina, nicméně maminku, která se ve velmi zuboženém stavu právě vrátila z Mauthausenu, našla v jiné části domu. Co bylo horší – nevrátil se tatínek a řada dalších členů rodiny. Tatínek zahynul v Halberstadtu, v táboře, ve kterém byla vyvíjena Hitlerova tajná zbraň V-2.

„Na Morave v Pohořeliciach som mala troch ušov a jedného vo Viedni. To boli štyria bratia mojej mamy, každý z nich bol ženatý a mal deti. Týchto štyroch ušov zobrali ešte v roku 1942. Nevieam povedať, či sa dostali najprv do Terezína a potom do Auschwitzu. Samozrejme ani jeden z nich neostal nažive a ani jedno decko neprežilo. Všetky tie štyri rodiny zmizli, ako keby neboli bývali.“

V Osvětimi se čirou náhodou vyhnul plynové komoře bratr Viktor. Přežil a po válce se pěšky vrátil do Bratislavy. Přežila také sestra Gertruda, která poslední měsíce války strávila na slovenském venkově v úkrytu u dobrých lidí.

Je také nutné dodat ještě jednu věc: jestliže si Charlotta jak v čase fašistického Slovenského státu, tak během svého putování koncentračními tábory připadala jako v jiném světě, dalo by se očekávat, že tyto pocity pominou příchodem svobody. Nebylo tomu ale tak. Pocit zvláštní otupělosti ji provázel řadu let po válce, dokonce i poté, co přišla do Palestiny.

Opustili jsme břehy Evropy...

Bylo načase najít bydlení, práci a pokusit se dohnat ztracené roky studia. Charlotta se zapsala do maturitního kurzu, soukromě vyučovala angličtinu a pracovala v obchodě. V roce 1946 maturovala a odjela na hachšará pořádanou hnutím Makabi Hacair, aby se fyzickou prací připravila na pobyt v Palestině. Ozvala se však stará choroba, věci se značně zkomplikovaly

*S přáteli z hnutí
Makabi Hacair.
Charlotta
Neumannová v horní
řadě druhá zleva.*

a Charlota skončila v nemocnici. Komplikace nastaly také v hnutí: podala si přihlášku na lékařskou fakultu a to nebylo vedením Makabi Hacair přijato s porozuměním, protože heslo Makabi Hacair přece zní „Uskutečni!“, a tím uskutečněním se mínil odchod do Palestiny, kde na nově příchozí čekala převážně manuální práce. Nepomohlo vysvětlování, že také lékařů bude jistě třeba. A tak po desetiletí stráveném v tomto hnutí činností legální i ilegální se Charlotta s Makabi Hacair rozloučila.

V té době už měla přítele Josefa, se kterým se seznámila na maturitním kurzu a později se s ním setkala při studiu medicíny. Doba byla plná změn a nových výzev, přičemž ta největší přišla dva roky po válce:

„Deviateho novembra 1947 sa uskutočnilo na pôde OSN hlasovanie o vzniku židovského štátu. V ten večer sme sa všetci zišli pri rádiu a s veľkým napätím sme načúvali priebehu hlasovania a počítali sme hlasy. U väčšiny Židov naprieč kontinentmi to zaručene muselo vyzerať podobne.“

Bylo třeba se rozhodnout. A rozhodnutí padlo zanedlouho: zvednout kotvy a změnit destinaci. Pro slovenské Židy to v té době nebylo nic neobvyklého, zemi opouštěla většina těch, kteří přežili peklo zvané holocaust, a k odchodu směřovala také většina členů mládežnických sionistických hnutí, která na Slovensku postupně končila svou činnost.

Věta z nadpisu této podkapitoly, kterou jsem si vypůjčila z nepublikovaných pamětí Ruth Mittelmanové má pokračování: „Opustili jsme břehy Evropy, jež nás tak zradila, a která přesto navždy zůstala v mém srdci...“. V Izraeli pro Charlottu (v nové zemi přijala nové jméno – Ruth), a její rodinu, kterou založila se svým manželem, začal zbrusu nový život. Přesto do Evropy jezdí a je to pochopitelné: navštívila Halberstadt, kde náhrobní kámen připomíná

Ruth s manželem Josefem a nejmladším pravnukem.

místo, kde spolu s dalšími zahynul její otec, jela do Lidic, které jsou s jejím příběhem spjaté dosti podstatným způsobem, jezdí také na Slovensko, které je jejím původním domovem a kde si své martyrium prožil manžel Josef. Zapomenout se nedá.

Místo doslovu

Když jsem do Jeruzaléma na návštěvu Ruth a Josefa Mittelmannových mířila poprvé, věděla jsem jen velmi zhruba, co mě v Migdal Nofim čeká. Poté jsem bez dechu poslouchala příběh, který jsem se velmi nedokonalým způsobem a ve zkratce právě pokusila převyprávět, a věděla jsem naprosto přesně, že se na Vyhlídkovou věž jednou musím vrátit. Očekávané se stalo skutkem, když jsem se za svými přáteli vypravila pár měsíců poté. A vím, že tato návštěva nebyla návštěvou poslední. Kdybych měla v praxi naplnit přísloví „jména svých přátel vyryj do kamene“, na kameni izraelském by přibyla další dvě: Ruth a Josef Mittelmannovi.

Ruth Mittelmannová, Jeruzalém, březen 2017

Ve stati byly použity citace z nahrávek pořízených v Jeruzalémě v listopadu 2016 a v březnu 2017, citace z nepublikovaných pamětí Ruth Mittelmannové, které z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný. Korekturu slovenského textu provedla Mária Mestická.